

Висновки. Підсумовуючи, доцільно зазначити, що державний примус виступає своєрідним мотивом, який спонукає людину дотримуватися правових норм та допомагає в реалізації правомірної поведінки. Ефективність такого мотивування буде високою та залучить до правомірної поведінки якнайбільшу кількість людей, якщо держава доведе на практиці дієвість основних правових інститутів, дотримання задекларованих принципів права та продемонструє згоду захистити людину від протиправних посягань та гарантувати їй безпеку.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко В. Примус як мотив поведінки. *Право України*. 2007. № 6. С. 104–107.
2. Коваль Л.В. Державний примус – метод гарантування суспільної безпеки. *Наукові записки НаУКМА*. Правничі науки. 2000. Т. 18. С. 3–7.
3. Ярмол Л., Вандьо С. Поняття, значення свободи та її взаємозв'язок із правом. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 825. С. 252–257.
4. Свириденко Г.В. Правомірна поведінка: теоретико-прикладні засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.
5. Бліхар В.С., Зубрицький В.В. Філософська інтерпретація правослухняної поведінки : монографія. Львів : Ліга-прес, 2016. 316 с.
6. Сердюк І.В. Взаємозв'язок права і моралі як регуляторів суспільних відносин. *Юридична психологія*. 2016. № 1 (18). С. 48–59.

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.47>

ЦИМБАЛЮК М.М.

**ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ДОСЛІДЖЕННЯ УНІФІКАЦІЇ
ТА ІНТЕГРАЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У статті на основі філософсько-правового аналізу досліджено уніфікацію та інтеграцію глобалізаційних процесів. Обґрунтовано, що глобалізаційні явища розвитку цивілізації нині охоплюють усі найважливіші процеси розвитку суспільства. Залежно від власного бачення й оцінки фундаментальних процесів, які відбуваються, науковці та пересічні громадяни трактують їх по-своєму. Системні уявлення про сучасні природу і сутність глобалізації як загальнопланетарний еволюційний процес необхідно досліджувати на основі системно-синергетичного підходу. Можливості і перспективи, які дедалі більше зростають (часто видається, що вони прямують до нескінченності), запропоновані глобалізаційними явищами та науково-технічним прогресом, відкриваються завдяки інформаційній та технологічній революції перед людством. Глобалізаційні тенденції характеризуються більшістю науковців-глобалістів як еволюційні тенденції, які викликані об'єктивним процесом розвитку людства, часто поєднуючи з цими тенденціями історичну перемогу принципів демократії, права та лібералізму, нову суспільну віртуальну реальність тощо. З'ясовано, що глобалізація на теперішньому етапі відрізняється від ранішніх цивілізаційних процесів, насамперед попередніх, не лише кількісними, а насамперед якісними характеристиками. Відповідним чином відбувається розвиток інформаційної складової частини сучасного суспільства. Бурхливий розвиток світової інформаційної мережі значно посилив явище транснаціоналізації виробництва та капіталу. І, як результат, значно відчутнішим стає розширення глобальної економіки та діяльності транснаціональних компаній. Сучасні інформаційно-комунікаційні системи ефективно змінюють сам процес глобалізації капіталу та децентралізованої концентрації виробництва і праці. Внаслідок

цього створюються умови для формування глобального інформаційно-фінансового простору. За таких умов саме людський інтелектуальний потенціал не лише реформує суспільні відносини, а й дає значні можливості їх використовувати як ціннісні переваги у свідомості людей.

Ключові слова: *уніфікація, інтеграція, глобалізація, глобалізаційні процеси, держава, суспільство, правотворення, державотворення, філософія права.*

The article investigates the unification and integration of globalization processes on the basis of philosophical and legal analysis. It is substantiated that globalization phenomena of civilization development today encompass all major processes of society development. Depending on their own vision and assessment of the fundamental processes that take place, scientists and ordinary citizens treat them in their own way. Systemic ideas about the modern nature and essence of globalization, as a planetary evolutionary process, must be explored on the basis of a synergistic approach. Opportunities and prospects that are growing, and often seem to be going to infinity, offered by globalization and scientific and technological progress, are being opened up by the information and technological revolution before humanity. Globalization tendencies are characterized by the majority of global scientists as evolutionary tendencies caused by the objective process of human development, often combining with these tendencies the historic victory of the principles of democracy, law and liberalism, new social virtual reality, and so on. It has been found that globalization at present is different from earlier civilization processes, first of all previous ones, not only in terms of quantity but, first of all, in qualitative characteristics. Accordingly, there is a development of the information component of modern society. The rapid development of the world information network has greatly exacerbated the phenomenon of transnationalization of production and capital. And as a result, the expansion of the global economy and the activities of multinational companies is much more noticeable. Modern information and communication systems effectively change the very process of globalization of capital and decentralized concentration of production and labor. As a result, the conditions for the formation of a global information and financial space are created. In such circumstances, it is human intellectual potential that not only reforms social relations, but also offers considerable opportunities to use them as value advantages in the minds of people.

Key words: *unification, integration, globalization, globalization processes, state, society, law making, state formation, philosophy of law.*

Вступ. Як прогнозують деякі науковці-глобалісти, сучасний світ не тільки став набагато більше пов'язаний об'єктивними і суб'єктивним чинниками, він практично вже «замкнувся» не тільки географічно і економічно, і хоча поки що він не став єдиним цілісним простором, як показують останні світові тенденції, замикається також політично та інформаційно. Будь-які значні зміни в політичних регіонах, екологічні чи економічні проблеми неминуче впливають на інші держави, а також стають дотичними до життя звичайних громадян через свій вияв у зростанні рівня цін, тенденція в економіці, на ринку праці тощо. Як прогнозують фахівці, таке «замикання» рано чи пізно має відбутися, світ стає надто «тісним». Часто процес глобалізації розглядають під призмою «гібридизації», тобто спотворення внаслідок глобальної мішанини, адже глобалізація, будучи об'єктивним, багатовимірним процесом розвитку людства, охоплює різноманітні сфери людської діяльності. Проте вплив глобалізаційних процесів на них відбувається не однаково, що спричинює несинхронний їх розвиток. Глобалізаційні процеси через їхні уніфікаційні та інтеграційні взаємовпливи на різноманітні сфери людської діяльності здійснюють прямий чи опосередкований вплив на соціум як складне утворення, що включає в себе діяльність людини в природно-ресурсній, соціальній, економічній, культурологічній, технічній та політичній сферах [1, с. 23]. У кожній із цих сфер вплив глобалізації пов'язується із певними природними, економічними, соціальними, культурологічними, технічними, політичними чи іншими потребами людини, які в сукупності виявляються в певних особистих та суспільних потребах.

Постановка завдання. Метою наукової статті є філософсько-правовий аналіз уніфікації та інтеграції глобалізаційних процесів.

Результати дослідження. У процесі вивчення глобальних суспільно-географічних процесів трансформації світового господарства доцільно використовувати різноманітні однофактор-

ні та взаємопов'язані критерії оцінки впливу глобалізації та регіоналізації на розвиток як окремої держави чи соціальної групи, так і їхній вплив на розвиток окремої людини як особистості. Їх варто враховувати з новою якістю досліджуваних взаємозалежностей та взаємозв'язків, коли глобальні тенденції та взаємозв'язки дедалі більше переважають над локальними і регіональними національними. Глобальна якість взаємовпливів стає головною характеризуючою ланкою глобалізаційного суспільства і впливає на суперечливі процеси, пов'язані із значними багатofакторними ризиками та загрозами. Як свідчить уважний розгляд процесу розвитку глобалізації, важливим чинником та результатом сутності глобалізації є декларування, утворення та швидкий розвиток наднаціональних структур, зокрема, насамперед, у світовій економіці. Саме наявність впливового транснаціонального капіталу часто утруднює, а то й робить неможливим національне, а інколи навіть і регіональне, тобто автономне, регулювання їх внутрішніх ринків. Це означає, що жодна країна на практиці не може нині прогнозувати і спланувати розвиток власної економіки без огляду і врахування загальних тенденцій світової економічної ситуації, а отже, жодна країна не може не зважати на стратегічну політику транснаціональних корпорацій. Тому, якщо раніше господарство практично кожної країни становило окремішню економічну систему, що легко відтворювалася, то тепер внаслідок глобалізаційної залежності такою порівняно незалежною системою є тільки світове господарство загалом. Крім того, в сучасному постіндустріальному світі внаслідок прояву тенденцій уніфікаційного впливу процесу глобалізації в суспільстві значно поширилися явища наднаціонального (планетарного) космополітизму на протигагу національному чи регіональному патріотизму, на заміну дотриманню національної культури та традицій поширюється масова уніфікована культура. У значній мірі цьому сприяє часове зближення культур внаслідок поширення сучасних інформаційних технологій та відповідних інтернет-послуг, так звана віртуалізація світу, яка дає змогу практично миттєво отримати інформацію з будь-якого куточка планети.

Уніфікація цивілізації в деякій мірі пов'язана із так званим процесом вестернізації світу, який полягає у відображенні поляризованого розвитку сучасного світу як результату геополітичного протистояння Заходу та Сходу, західної та східної гілок цивілізації. Французькі глобалісти, своєю чергою, розрізняють в уніфікаційних процесах глобалізації два явища. Перше вони визначають як явище «глокалізації процесів транснаціоналізації», під яким розуміють необхідність створення системи контролю та управління, здатних поєднати вимоги централізації з локальними економічними інтересами країни. Іншим супутнім глобалізації явищем вони визначають утворення «економічних архіпелагів», зокрема, асоціацій найбільших міст-мегаполісів. У цьому аспекті розгляд взаємовпливу явищ глобалізації та глокалізації дає змогу сприймати глокалізацію як певний вияв глобалізації в тому сенсі, що дія цього феномена виявляється не локальною, а безмежною і поглинаючою не лише наземний, але і навколосвітний простір [2, с. 90], сприяючи прискоренню соціально-економічного зростання і модернізації суспільства.

Практично всі дослідники процесів, пов'язаних із глобалізацією цивілізації, погоджуються, що сучасний світ перейшов на нові «правила міжнародної гри», за якими позиції національних держав дедалі більше стають залежними не стільки від об'єктивних чинників, скільки від суб'єктивних. Відповідно до цього необхідно розробляти основні принципи сучасного розвитку цивілізації на новій ідеології цілеспрямованого формування курсових світових тенденцій у різних напрямках людської діяльності, які б мали сприяти забезпеченню максимальної користі національної держави в її зовнішній сфері взаємовідносин з іншими країнами та світовою спільнотою загалом. Загалом виділяють два основні філософсько-ідеологічні напрями глобалізації: 1) об'єктивна глобалізація проявляється у формі прогресивного глобалізму, що визначається як неминучий історичний процес формування міжцивілізаційного та міжнаціонального простору та діалогу цивілізації з намаганням подолати асиметрію розвитку світового суспільства на основі рівноправних і суверенних відносин між різними націями і державами; 2) суб'єктивна глобалізація проявляється у формі регресивного глобалізму, що знаходить вияви в новітніх формах та методах агресії світової олігархії для поширення та кінцевої меті майбутнього повного заволодіння планетарними ресурсами у власних егоїстичних інтересах. Цей процес вибудовується на основі руйнування національної державності, суверенітету та формування світового уряду олігархів, при цьому він в основному відображає ідеологію ліберально-ринкового фундаменталізму, зміст і правила якого диктують такі світові економічні структури, як МВФ, а також найбільш високо індустріально розвинуті країни та олігархічні клани Заходу. Головні ідеї суб'єктивного глобалізму виражаються і полягають у повному їх впливі на відкриття національних економік, фінансову систему, інформаційну сферу всіх країн, які не здатні чинити опір глобалізаційним процесам, підміні суверенітету національних держав їхніми

природними та людськими ресурсами. Таким чином, уніфікація та інтеграція глобалізаційних процесів змінює саме постіндустріальне суспільство. Двосторонньо спрямований взаємозв'язок взаємовпливів у суспільстві призводить до того, що спочатку модернізація суспільства та його відмова від національної традиції сприяють появі постіндустріального суспільства, в якому мають змогу формуватися передумови для уніфікації внутрішнього для цієї країни світу. А в подальших процесах уже сам розвиток глобалізаційних процесів стимулює поширення постіндустріального укладу життя в загальнопланетарному масштабі.

Глобалізація, ставши однією із найбільш впливових процесійних сил у сучасному суспільстві, має суттєве значення у формуванні нового світового порядку інтегративної цілісності. Вона виступає втіленням багатьох значущих характеристик цивілізаційних процесів, базуючись на універсалізації прикладного застосування досягнень науково-технічного прогресу, які мають загальноцивілізаційний характер. Насамперед це проявляється в галузях світової економіки, що виявляються пов'язаними із функціонуванням світового ринку товарів та капіталу, міжнародних комунікацій та розширенням використання інформаційних систем, процеси глобалізації, але, зрештою, вона не може обмежуватися лише виключно економічною та технологічною сферами. Як би ми не ставилися до глобалізації в сенсі її схвалення чи засудження, потрібно визнати, що вона вже явно змінила світову систему та світовий устрій наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. і продовжує породжувати нові проблеми та відкривати нові можливості як для країн, так і окремих громадян.

Ця особливість призводить до того, що глобалізаційні процеси залишаються і нині, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених феномену глобалізації, маловивченими з погляду їх уніфікації та інтеграційних особливостей. Причиною цього, на думку В. Співака, значною мірою стає відсутність єдиного підходу в застосуванні методологічних принципів дослідження процесу глобалізації, які є певним інструментарієм, засобом пізнання явища, яке досліджується [3; 4].

Уніфікація глобалізаційних проблем пов'язана з деякими чинниками, що її зумовлюють протягом останніх десятиліть. Найважливішими серед них є ті, які, зрештою, також можна зарахувати і до джерел глобалізації як суспільного процесу на шляху цивілізації. Одним із чинників уніфікації і джерелом глобалізації стали розвиток сучасної міжнародної торгівлі та її лібералізація, а також й інші форми економічної лібералізації, що зумовили обмеження політики національного протекціонізму і зробили світову торгівлю більш вільною і такою, що охоплює значно ширшу сферу світової економіки. Врешті-решт, вплив міжнародних економічних зв'язків призвів до появи глобальних підприємств і, таким чином, міжнародні конфлікти значною мірою перемістилися з рівня країни на рівень фірми, а економічна боротьба часто почала зав'язуватися не між країнами за територіальним принципом права власності і володіння, а між фірмами за частку на світовому ринку. Цьому сприяли і позитивні сприйняття, і оцінка ринкової економіки і системи вільної торгівлі з боку більшості країн світу. Значною мірою, такий розвиток міжнародної економіки пов'язаний із значним інформаційно-технологічним прогресом, що призвів до різкого зростання швидкості передачі інформації та зростання міжнародного інформаційного обслуговування і засобів комунікацій, а з іншого боку – у зв'язку із значним скороченням транспортних і комунікаційних витрат. Як наслідок, відбуваються уніфікація і розширення сфери діяльності організацій за рахунок ширших горизонтів управління на основі нових засобів комунікації. Наприклад, якщо раніше багато компаній орієнтувалися тільки на місцеві або регіональні ринки, то тепер вони отримали змогу значно розширити власні виробничі і збутові можливості, вийшовши на глобальний рівень економіки, зокрема інтернет-економіки. У рамках таких транснаціональних корпорацій здійснюється нині майже третина світової торгівлі. Крім того, в результаті глобалізації особливо зростає обсяг торгівлі послугами, яка перетворюється на основний чинник міжнародних торгових відносин (до 50% прямих іноземних інвестицій), причому саме інтелектуальний капітал стає найважливішим товаром на світовому ринку.

Варто зазначити, що, досліджуючи глобалізаційні процеси та їх вплив на уніфікацію та інтеграцію міжнародного співтовариства, необхідно звернути увагу на той факт, що для більшості сучасних сценаріїв майбутнього глобального світу відбувається значна переоцінка одних факторів (наприклад, економічних, екологічних) і недооцінка інших факторів глобалізації, таких як соціальні, культурні тощо. За такої екологічно-економічної ціннісно-світоглядної упередженості відбувається деяке одностороннє наголошування на причинах і наслідках уніфікації та інтеграції під час глобалізації. Це відбувається внаслідок надання суб'єктивного застосування цих ціннісно-світоглядних параметрів і нерідко приводить до різних результатів в альтернативних концепціях, у тому числі виокремлення різних концепцій глобалізації. Як засвідчує практика, саме соціально-культурна, соціально-психологічна сфера глобалізаційного процесу виявляється

найбільш складним і проблемним середовищем взаємодії нації та їх держав як способів організації суспільного життя.

Слушно з цього приводу висловився В. Бліхар, наголошуючи, що зміни, спричинені глобалізацією, притаманною міжнародним відносинам, стосуються як внутрішніх, так і зовнішніх сторін державотворення і правотворення в будь-якій країні: «Адже, перебуваючи в “замкненому” інформаційному просторі, кожна країна виявляється надзвичайно чутливою до зовнішнього політичного, економічного, екологічного, техніко-технологічного впливу інших країн, вже не кажучи про ідеологічні аспекти міжнародних відносин. До того ж слід відрізнити в сучасному процесі глобалізації об’єктивні його чинники від суб’єктивних, тобто природні глобальні події від суб’єктивних, створених самими людьми та деякою мірою штучних» [5, с. 362].

Тому внаслідок розширення інформаційного простору і скорочення темпів поширення суспільної інформації складається враження, що глобалізаційні процеси, на відміну від попередніх глобальних аналогів, наприклад, процесу індустріалізації, проходять усвідомлено, що суспільство усвідомлює його і може ним успішно керувати. Проте саме тому з’являється хибне уявлення й усвідомлення того, що про проблему глобалізації можна говорити на старому «доглобалізаційному» (міждержавному) рівні, тоді як вона вимагає інших, більш новітніх синергетичних підходів.

Висновки. Уніфікаційні та інтеграційні процеси, що пов’язані із глобалізацією, часто пояснюють швидким залученням до суспільного, технологічного і науково-технічного прогресу значної кількості людей, що призводить до поширення «нового світового устрою цивілізації», територіально значно ширші та в часових межах – значно коротших, ніж це відбувалося раніше. Сучасний науково-технічний і технологічний прогрес, будучи однією з рушійних сил глобалізації і чинником посилення конкуренції, є фактором стимулювання подальшого розвитку і поширення його серед інших країн; в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні і поширення передової технології значно посилюється конкурентний тиск на користь безперервного впровадження технічних, технологічних та інших видів інновацій у світовому масштабі. І не тільки в економіці, але і науці, культурі, соціальній сфері тощо. Але основним у цьому процесі є те, що, незважаючи на думку деяких дослідників та обивателів, що за цим усім стоять інтереси транснаціональних компаній і «світового уряду», в цього об’єктивного процесу (вірніше, процесів) немає автора, немає одного джерела, якоїсь головної причини, яка б це все пояснювала і давала змогу точно спрогнозувати ситуацію в майбутньому.

Водночас проблеми уніфікації та інтеграції викликають і протилежні процеси у світовій економіці та інших сферах людської діяльності. Так, зокрема, глобалізація стала тим чинником, який викликав значне загострення міжнародної конкуренції, оскільки, своєю чергою, конкуренція та розширення ринку ведуть до поглиблення спеціалізації і міжнародного розподілу праці. Отже, основні процеси уніфікації та інтеграції, спричинені сучасним рівнем глобалізації, призводять до утвердження світових принципів загальної стандартизації та уніфікації суспільного життя, яке, як правило, супроводжується для країн, особливо менш економічно розвинутих і з нестабільною політичною обстановкою, втратою національної специфіки. Це, звичайно, не може не позначитися на взаєминах між людьми, суспільними групами, внутрішніми та міжнародними організаціями, а також між державами загалом, що проявляється у специфічній зміні їхніх форм, методів діяльності та самій етиці стосунків. Заради справедливості необхідно акцентувати й на тому, що хоча у процесах уніфікації та інтеграції під дією глобалізаційних перетворювальних чинників відбувається різноспрямований взаємовплив поведінки суб’єктів міжнародної спільноти, дія вказаних і багатьох інших чинників змушує науковців розробляти різні сценарії розвитку цивілізації загалом і міжнародних відносин зокрема.

Список використаних джерел:

1. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1994. 156 с.
2. Джаман М.А., Шуканов П.В. Этногеографические аспекты развития глобализации и регионализации в современном мире : монография. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 200 с.
3. Співак В.М. Другий тип глобалізації: проблеми та перспективи дослідження. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 3. С. 169–173.
4. Співак В.М. Глобалізація та її вплив на політичну систему суспільства. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 740–748.
5. Бліхар В.С. Філософсько-правовий вимір уніфікації глобалізаційних процесів у нинішніх умовах становлення України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 6. С. 360–362.